

Povodom 90. obljetnice smrti Stjepana Radića: neki prinosi pedagoškom radu s posebnim osvrtom na rad kao ministra prosvjete

UDK: 354.32Radić, S.
Stručni članak
Primljeno: 04. 09. 2018.



Filip Brčić¹, mag. educ. hist.
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Poslijediplomski doktorski studij Pedagogije
fbrbic18@gmail.com

Sažetak

U članku se analizira rad Stjepana Radića na položaju ministra prosvjete u Kraljevini Jugoslaviji. Unatoč kratkom mandatu (1925. – 1926.), Radić je povukao poteze koji su odredili daljnju obrazovnu politiku države. Ideje koje je iznosio na funkciji ministra prosvjete, ali i ranije, temeljene su na potrebama tadašnjega društva, međutim, zbog svoje naprednosti u odnosu na

¹ Filip Brčić rođen je u Zagrebu 1991. godine. Diplomirao je povijest na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu 2015. Jednu je godinu radio kao nastavnik povijesti i potom upisao Poslijediplomski doktorski studij Pedagogije. Od 2016. do 2018. bio je u naslovnom suradničkom zvanju asistenta pri Odjelu za edukacijske znanosti i naobrazbu nastavnika Hrvatskih studija, izvodeći seminare i vježbe na obveznim i izbornim kolegijima. Ove je godine postao vanjski suradnik Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Znanstveni mu je interes povijest hrvatske pedagogije.

važće postulate, neke su aktualne i danas. Radić se konzultirao s tadašnjim prvacima hrvatske pedagogije koji su tako bili uključeni u legislativna pitanja vezana uz odgoj i obrazovanje. Naglasak je na hrvatskom prostoru u sklopu Kraljevine Jugoslavije zbog specifičnog utjecaja Radića na seljaštvo. Situaciju koju je viđao na selu nastojao je približiti prilikama u Zapadnoj Europi, čije je ideje pokušavao prilagoditi te inkorporirati u hrvatsko školstvo. Izvodi se zaključak kako su ideje Stjepana Radića pozitivno djelovale na obrazovnu politiku u državi, unatoč tome što su neke ostale neprovedene, kako zbog ranijega isteka mandata, tako i zbog atentata u skupštini.

Ključne riječi: Stjepan Radić, ministar prosvjete, Kraljevina Jugoslavija, obrazovna politika.

Uvod

Stjepan Radić (1871. – 1928.) jedan je od istaknutijih pojedinaca hrvatske političke scene ranoga 20. stoljeća, ali i uopće. Ustrojavanjem Hrvatske seljačke stranke i njezinih kasnijih alternacija, Radić je prvi političar koji je u fokus stavio seljaštvo i njegove potrebe. S obzirom na to da je i sâm potjecao iz seljačke obitelji i bio upoznat sa svim njegovim odrednicama, znao je kakve mogućnosti (ne) nudi život na selu. Zbog toga je pomoću stranke nastojao skrenuti pozornost na probleme s kojima se nosi seljaštvo koje je, unatoč tome što je bilo najbrojniji sloj stanovništva, rijetko aktivno sudjelovalo u parlamentu. Radić je smatrao da mnogi problemi na selu proizlaze iz neobrazovanosti naroda jer se seljake zadržava na određenoj razini (ne)obrazovanosti koja im uskraćuje upravo to aktivno sudjelovanje u radu države (Markus, 2010.). Iz toga je razloga iskoristio svoje mnogobrojne položaje u vladi Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca – kasnije Kraljevine Jugoslavije – kako bi reformirao školstvo na hrvatskom prostoru. Posebno je zapaženo djelovao kao ministar prosvjete.

Zanimljivo je kako Radić, visoko obrazovani političar, umalo uopće nije pohađao školu. Naime, zbog određenih medicinskih problema, poput kratkovidnosti, njegovi su roditelji smatrali kako nije spreman za školske obveze (Radić, 1995.). Međutim, nakon što je upisao prvi razred školske godine 1879./80., nizio je same uspjehe, a vrlo je rano bio svjestan problema koje je potrebno riješiti. Za organizaciju nastave vjerojatno se zainteresirao već u šestom razredu kada je, kako je kasnije napisao, imao sedamdesetak kolega u razredu, zbog čega je bilo teško organizirati nastavni proces. Tada je predložio sustav po kojemu je svaki stariji učenik preuzeo brigu o mlađem kolegi kako bi se rasteretilo nastavnika, što je rezultiralo brojnim novim odlikašima. Djelomično izmijenjenu verziju ovoga sustava predložiti će ka-

snije za mlade nastavnike, o čemu će naknadno biti riječi. Zahvaljujući čestim druženjima s tadašnjim političkim prvcima, poput Račkoga i Smičiklasa, slušao je o svakodnevnim situacijama u drugim državama, što je nastojao primijeniti i u svojoj zemlji. Jedno od tih pitanja bila je i organizacija školstva. Radić je smatrao kako je pitanje školstva presudno za stvaranje svake nacije jer ono čini razliku među narodima, zbog čega mu je pridavao veliku važnost u svojem političkom djelovanju (Cipek, 1992.).

Potreba izmjene postojećega sustava

Stjepan Radić bio je na položaju ministra prosvjete u vladi Nikole Pašića od 17. studenoga 1925. do 15. travnja 1926. godine (Strugar, 2004.b). Unatoč relativno kratkom mandatu, povukao je nekoliko poteza koji su kasnije odredili organizirani odgoj i obrazovanje na hrvatskom prostoru. Ovaj mandat nije bio jedini položaj s kojega je Radić mogao predlagati važne odluke za hrvatsko školstvo, međutim, jedini mu je omogućio izravno donošenje zakona neposredno vezanih uz odgoj i obrazovanje. Mnoge su ideje vezane uz promjene školstva, kako je bilo rečeno ranije, proizašle iz njegova vlastitoga iskustva kao učenika (Radić, 1995.). Radić u tim svojim razmatranjima školstva nije vidio samo osnovno ili srednje školstvo, već i sveučilište. Iako svjestan određenih njegovih nedostataka, ponosio se razvojem sveučilišta u Hrvatskoj do te mjere da je svojedobno odbio stipendiju za Sveučilište u Kijevu kako bi mogao studirati u Zagrebu. Imajući u vidu fakultetsko obrazovanje za svakoga, tražio je čvršću sponu između osnovne i srednje škole kako bi prijelaz na sveučilište bio što jednostavniji svakome tko ga upiše (Boban, 2004.). Sve je svoje zamisli inicijalno temeljio na idejama Račkoga, Strossmayera i Starčevića (Cipek, 1992.), da bi ih kasnije, nakon upoznavanja odrednica progresivnoga stila pedagogije Ivana Filipovića, prilagodio potrebama školstva (Strugar, 2004.a). Radić se nerijetko konzultirao s pedagoškim prvcima koji su upozoravali na nedostatke organiziranoga odgoja i obrazovanja, posebice nakon što je stupio na položaj ministra prosvjete.

Na jednoj takvoj sjednici krajem 1925. godine, Radić otvoreno iznosi svoje prijedloge i planove o reformi škole, što biva popraćeno burnim pozdravljanjem okupljenih pedagoških stručnjaka, učitelja i političara (Tomašić, 1925.). Najavio je izradu univezalnoga školskog zakona po uzoru na švicarski standard koji je tada bio ekvivalentan najvišoj europskoj razini, čime bi se zamijenio tada zastarjeli jugoslavenski zakon koji je smatran nazadnim. Radić iznosi statistički podatak kako otprilike polovica djece koja po dobi pripada u školske klupe uopće ne pohađa školu, a kao razlog navodi manjak školskih zgrada po selima. Tada pred okupljenima najavljuje izgradnju čak petstotinjak novih školâ, za što postoji i izračun opterećenja za državnu blagajnu, ali je upitno koliko je toga naknadno ostvareno. Iako je Ra-

dić govorio o „univerzalnome“ zakonu, mnogi su njegovi prijedlozi u parlamentu bili osporavani zbog nacionalne osnove. Unatoč nacionalnim i vjerskim razlikama, zalagao se za jedinstveno školstvo koje je, prema njemu, jedino moglo donijeti značajan napredak države (Vrgoč, 2004.). Radić je svojim govorima i potezima često nadilazio nacionalne razlike među narodima ovoga prostora, uglavnom govoreći o slavenskoj razini, nastojeći izbjeći nacionalističke odjeke. Unatoč tome što Slavene smatra najkulturnijim narodom u Europi, nedvosmisleno potiče preuzimanje tehničkih i inih dosegâ zapadne Europe kako ne bi došlo do zaostajanja (Boban, 2004.). Ideje o organizaciji i provođenju školstva nisu bile iznimka.

Radić je u više navrata krajnje otvoreno kritizirao postojeće stanje školstva u državi. Osuđivao je programe političkih stranaka s početka 20. stoljeća zbog odbacivanja seljaštva koje, po njegovom mišljenju, neupućeno promatra sa strane kako se za njega odlučuje (Markus, 2010.). Radić je smatrao kako su siromaštvo i neobrazovanost glavni uzroci većine problema u državi, naročito političkih neslaganja, a moguće ih je drastično reducirati ozbiljnom reformom školstva. Važno je pritom naglasiti kako Radić u svakom ovakvom obraćanju navodi kako će od možebitnih promjena profitirati cjelokupno društvo, a ne samo određeni pojedinci ili – što se posebno isticalo – određeni narodi nauštrb drugih. Prijedlozi koje je iznosio temelje se na osobnom iskustvu iz djetinjstva, kako kao učenika, tako i učitelja koje je promatrao tijekom školovanja. Naročito je zanimljivo viđenje učitelja, kojega je Radić vrlo rano proglasio učenikovim suradnikom, voditeljem do novoga znanja (Kujundžić, 2004.), iako učiteljima takav pristup nije uvijek bio omogućen. Pitanje položaja učitelja često je iznosio u kasnijim obraćanjima. Mnoga se Radićeva razmišljanja nerijetko klasificiraju kao idealni realizam ili realni idealizam (Boban, 2004.), označavajući njegovu želju za ostvarenjem maksimalnoga učinka u određenom području, što je u ovome slučaju školstvo. Neke od takvih ideja bit će razmatrane kasnije u radu.

Odrednice nove škole

Osnovna zamjerka HSS-a, odnosno, braće Radić po pitanju obrazovanja bila je ta što je škola u Hrvatskoj organizirana po tuđim potrebama (Vrgoč, 2004.). Tom kritikom posebno se istaknuo Stjepanov brat Antun Radić koji ne priznaje školu čije smjernice organizacije i djelovanja dolaze iz druge države, što je bio slučaj u tadašnjoj Hrvatskoj koja je još uvijek provodila školstvo po austro-ugarskim principima. Time se, smatra Antun Radić, negira posebnost hrvatske kulture, zbog čega je nužno reformirati školstvo na način da u potpunosti njeguje običaje i potrebe prostora na kojemu se izvodi. Kako navodi Stjepan Radić, „škola mora izrasti iz naroda“ (Tomašić, 1925., 19). Antuna Radića smatra se začetnikom socijalne pedagogije u Hrvatskoj zbog njegovih stavova o njegovanju kulture u školi (Demarin, 1940.). Uni-

verzalnost koju ranije spominje Stjepan Radić odnosi se na osnovnu organizaciju škole, ali joj treba dopustiti da se prilagodi okolici u kojoj se izvodi, kako je navodio i Antun. Time će se omogućiti da se i djeca lakše prilagode njezinim zahtjevima jer će biti u atmosferi koja će im biti poznata. Jedan od važnijih prijedloga u tome smjeru Radić je iznio zahtjevom za čitankama na prevladavajućem dijalektu jer tako dijete „misli kao da je došlo samo iz jedne sobe u drugu svoje kuće“ (Tomašić, 1925., 19), svodeći proces prilagodbe na sami minimum. HSS je čak u svojem programu predvidio besplatne udžbenike jer se na taj način nastojalo premostiti ekonomske barijere između učenika (Vrgoč, 2004.). Uzimajući u obzir nerijetko teško financijsko stanje u kojemu se nalazilo hrvatsko selo početkom 20. stoljeća, HSS je takvim potezom pokušao omogućiti jednaku startnu osnovu za svakoga učenika.

Radići su bili itekako svjesni situacije na selu, ponajviše potrebe za radom djece na polju kao ispomoći svojim roditeljima. S obzirom na to da bi većina kućanstava poljoprivredni rad smatrala prioritetom nad školom, Stjepan Radić je predlagao različite termine školovanja za djecu ovisno o dobi. Prema tome prijedlogu, mlađa bi djeca pohađala školu tijekom ljeta, a starija zimi jer ljeti pomažu na selu, posebice „jer prostorije su ionako iste“ (Tomašić, 1925., 19) u školskoj zgradi. Takav raspored održavanja nastave omogućio bi roditeljima da djeca pomažu u seoskim poslovima, ali da pritom ne pati njihovo školovanje koje je tada prerano završavalo, tvrdio je Radić. Naime, on je tražio da svako obvezno školovanje djeteta traje barem do njegove šesnaeste godine, umjesto do dotadašnje desete, jer na taj način škola gubi odgovornost nad djetetom u njegovim ključnim godinama. Radić je to slikovito opisao izjavom da „u tim godinama on postane ili pravi čovjek ili nevaljanac“ (Tomašić, 1925., 19), a na školi je da osigura ono prvo. Takva su razmišljanja za ovaj prostor bila novost, s obzirom na to da se školovanje u najvećoj mjeri svodilo samo na osnovno opismenjavanje. Obvezno osmogodišnje školovanje, sustav kakav poznajemo i danas, uvedeno je tek početkom pedesetih 20. stoljeća (Koren, 2012.).

Međutim, od samoga doba godine u koje bi se provodila nastava, važnije je bilo na koji će se način provoditi. Iz HSS-a je upućeno mnogo kritika postojećem sustavu koji nije pružao adekvatno obrazovanje. Radić je pisao protiv škole koja lošim nastavnim programima ne priprema učenika za život. Primjerice, djeca, smatrao je Stjepan Radić, u školi uče o stvarima koje im kasnije neće biti potrebne, poput klasičnih jezika, umjesto da se posvete aktualnima koji mogu biti korisni za svako buduće zanimanje (Strugar, 2004.a). O kvalitetnoj pripremi za život pisao je i Antun Radić, koji je smatrao kako svaka škola mora imati svoj vrt koji bi učenici obrađivali (Vrgoč, 2004.). Time neće zapustiti svoje navike obrađivanja polja koje su stekli u vlastitom domaćinstvu, a vrt će pridonijeti i da se u školi osjećaju kao kod kuće. Važno je naglasiti kako su ovim smjernicama braća Radić imala u vidu dječake kao

i djevojčice (Markus, 2010.). HSS u svojim programima unaprjeđenja školstva nije radio razliku između spolova ni na jednoj razini obrazovanja. Odrednice škole koje su isticali odnosile su se u jednakoj mjeri za svakoga, neovisno o spolu, mjestu rođenja ili ekonomskom statusu.

Uloga učitelja u kritičkom pristupu provođenja nastave

Stjepan Radić u više je navrata isticao kako se puni potencijal nastave može ostvariti samo cjelokupnom aktivnošću učenika (Kujundžić, 2004.). Neka domaća i strana istraživanja novije dobi potvrđuju tezu o potrebi aktivnijega rada učenika tijekom nastave (vidi, npr., Gürbüz i sur. 2009.; Mrkonjić i Vlahović, 2008.; Tot, 2010.), čime je Radić pokazao dalekovidnost u svojim zamislima o ustroju nastavne jedinice. Učenik ne smije biti samo primatelj informacija koje odašilje nastavnik jer, koliko god učitelj bio kvalitetan, on takvim načinom rada svodi dijete na ulogu pasivnoga primatelja. Iz istoga se razloga protivio provođenju mature na kraju školovanja jer je smatrao da ona samo potiče učenje napamet (Boban, 2004.) umjesto da učenici kritički vrednuju probleme koji su postavljeni pred njih. Radić je još 1903. godine imao jasan nacrt učionice kao radionice u kojoj učenici sami rade uz nastavnikove smjernice, čime se potiče njihov kognitivni razvoj, a minimalizira memoriranje mnoštva novih podataka (Kujundžić, 2004.). Po potrebi s pridruženim posebnim materijalom u nastavi ovisno o predmetu, takav sustav rada mora biti prisutan na svim razinama obrazovanja kako bi se dijete naviklo na samostalnu aktivnost, počevši od prvoga dana u školi.

Radić je redovito govorio o potrebi izgradnje kritičkoga mišljenja učenika nauštrb učenja napamet (Boban, 2004.). Svoj je zahtjev povezivao s turbulentnim vremenom u kojemu se nalazila država početkom 20. stoljeća. Ujedno, nužan je pristup koji ne negira drugoga, što je bio značajan korak u višenacionalnoj državi kakva je bila Kraljevina Jugoslavija, a što je povezivao s razvojem kritičkoga uma. Nužno je poticati učenje o vlastitoj kulturi kao osnovi odrastanja, ali ne na način koji bi poništavao ili umanjivao kvalitete bilo koje druge kulture. Radić, primjerice, nikada nije odbacivao mogućnost da učitelj iz Srbije radi u školi u Hrvatskoj (Tomašić, 1925.). Gledište škole, smatrao je Radić, ne smije biti isključivo s hrvatskoga stajališta, već s civilizacijskoga (Boban, 2004.). Iako su mu u parlamentu redovito zamjerali pridavanje pridjeva „hrvatski“ školama, za njega je to bio izraz kulture, a ne nacionalizma ili separatizma u bilo kojemu segmentu, kako se to znalo tumačiti izvan hrvatskoga dijela Kraljevine. Prema njegovome mišljenju, za kvalitetnoga učitelja niti vjera niti nacionalnost ne predstavljaju prepreku dok god je osoba etična u svojem radu (Tomašić, 1925.). Ovom se prilikom ponovno pozvao na tada važeće europske standarde u školstvu koji ne predviđaju dijeljenje otkaza osobi radi religije ili mjesta rođenja,

čemu i jugoslavenski zakon mora težiti. Isto tako, smatrao je da će učitelj najkvalitetnije raditi, neovisno o svojoj nacionalnoj ili religijskoj pripadnosti, bude li dostojno plaćen za svoj posao, za što se više puta zalagao u parlamentu (Strugar, 2004.a).

Pitanje religije u tom je razdoblju posebno aktualno u Kraljevini Jugoslaviji. Naime, svaka je Vlada Kraljevine od proglašenja države krajem 1918. godine pa gotovo do Drugoga svjetskog rata pokušavala sklopiti s Vatikanom konkordat, sporazum između Svete stolice i neke države o uređenju djelovanja Katoličke crkve u toj zemlji. Iako je po vjeroispovijesti bila pretežito pravoslavna zajednica, Kraljevina Jugoslavija nastojala je sklopiti konkordat s Vatikanom kako bi stekla dodatni politički legitimitet i time uredila takozvano „hrvatsko pitanje“. S obzirom na snažan utjecaj Katoličke crkve u Hrvatskoj, uključujući i školstvo, taj je sporazum izazivao mnoge polemike u parlamentu jer su ga mnogi protivnici poistovjećivali sa supremacijom jedne strane nauštrb druge, u ovome slučaju hrvatske nad srpskom (Mužić, 1978.). Iako su takve tvrdnje redovito bile odbacivane kao neutemeljene, to pitanje zapravo nikada nije bilo riješeno. Upravo zato, imajući u vidu nesložnu situaciju u državi koja je nerijetko religiju poistovjećivala s nacionalnošću, Radićeve riječi o vjeroispovijesti učitelja dobivaju dodatnu težinu. Kako je jednom prilikom kazao, između društva i škole ne smije biti nepovjerenja, već se moraju međusobno nadopunjavati (Boban, 2004.), a za to su nužni uređeni odnosi na svim razinama djelovanja.

Etičnost nastavnika nije bila jedini zahtjev koji je Radić postavio za kvalitetnoga učitelja. Kao ministar prosvjete, isticao je problem pojedinaca koji završavaju studij bez stjecanja potrebnih pedagoških kompetencija. Prema Radiću, nedopustivo je da ne postoji obveza polaganja predmeta iz pedagoške sfere tijekom studija (Tomašić, 1925.). To je značilo da je osoba stručna u svojem području, ali nije nužno sposobna adekvatno organizirati nastavni proces, što se pak povezuje s pitanjem nastave u koju učenici nisu aktivno uključeni. Radić je predlagao sustav mentorstva u kojemu bi budući nastavnik učio pod mentorstvom starijih kolega određeno vrijeme kako bi stekao iskustvo za samostalan rad. Izvjesni mentorski sustav, prema kojemu je vjerojatno formirao ovu ideju, Radić je provodio još za svojih učeničkih dana kada je za slabije učenike organizirao pomoć starijih ili uspješnijih kolega (Radić, 1995.), o čemu je ranije bilo riječi. Taj je prijedlog, uz manje izmjene, prisutan i danas u vidu pripravnštva netom diplomiranih nastavnika koji odrađuju svoju prvu godinu pod mentorstvom iskusnijega kolege. Procjenjuje se kako se na taj način ostvaruje čvršća veza između usvajanja teorije (na sveučilištu) i prakse (na budućem radnom mjestu).

Kako bi se mogle uspješno provesti ove i slične ideje, Radić je nudio preoblikovanje visokoga obrazovanja. Njegov se prijedlog svodio na produljenje nastavničkoga studija s dotadašnje tri ili četiri godine na pet, čime bi se dobila dodatna godina

za stjecanje pedagoških kompetencija (Tomašić, 1925.). Prema tome ustroju, prve tri godine studija bile bi opća naobrazba, odnosno, studiranje određene znanosti u svim njezinim segmentima. Četvrta bi godina služila određenom tipu sumiranja dotadašnjega znanja i utvrđivanja sadržaja, dok bi peta godina studija ostavila prostor za predmete iz raspona pedagogije. Drugim riječima, cijelu jednu godinu visokoga obrazovanja studenti bi proveli u svladavanju vještina prenošenja znanja, što bi rezultiralo kvalitetnijim provođenjem nastave u školi. Međutim, nije poznato kako je zamišljena podjela obveza između teorije i prakse tijekom toga razdoblja. Ipak, završetkom takvoga studija mladome bi se učitelju omogućilo dobivanje mentora koji bi ga postupno uvodio u sve domene nastavničkoga posla. Radićeve zamisli neodoljivo podsjećaju na sustav koji je predviđen današnjim zakonom u Republici Hrvatskoj, a odnosi se na stjecanje pedagoških kompetencija i ulazak u sustav rada u organiziranome odgoju i obrazovanju.

Stjepan Radić smatrao je kako je, uz potpunu implementaciju navedenih ideja, dovoljna samo jedna godina dobroga rada u i oko školstva da bi se vidjeli prvi ozbiljniji rezultati (Tomašić, 1925.). Iako se takva prognoza može okarakterizirati kao izrazito optimistična s obzirom na složenost obrazovnoga sustava, ali i zbog ranije izložene situacije u državi, Radić je svoje predviđanje temeljio na podršci hrvatskih pedagoških prvaka koji su blagonaklono gledali na njegov minuli rad. Na spomenutom je obraćanju stručnjacima kazao kako je u parlamentu upravo tada u tijeku izglasavanje proračuna nakon čega dolazi na red školstvo. Ponovio je kako će se zalagati za sve predočene ideje, kao i za svaku buduću koja bi bila ocijenjena kao napredak za školu na hrvatskom prostoru. Unatoč tome što je bio svjestan relativne financijske nemoći Jugoslavije u usporedbi sa zemljama zapadne Europe na koje se ugledao, Radić je vjerovao kako neće biti potrebno preopteretiti državni proračun za uspješno provođenje reforme, čak niti za izgradnju dodatnih škola koje je najavljivao ranije. Procjenjuje se kako je samo Radićeva preuranjena smrt spriječila određene konkretnije pomake u praksi, iako je dobar dio ostvaren. S obzirom na brojnost izloženih planova, teško je vjerovati da bi stanje ostalo nepromijenjeno da je Radić ostao na čelu najjače hrvatske političke stranke toga doba i nakon 1928. godine.

Zaključna razmatranja

Iako je na prethodnim stranicama izložen samo manji dio ukupnoga razmišljanja Stjepana i Antuna Radića o školstvu, razvidno je kako su o važnosti i potencijalu istoga imali vrlo visoko mišljenje. Znatno broj objavljenih djela iz područja pedagogije svjedoči o njihovom interesu za to polje, posebice o pitanjima vezanima uz organizaciju i provođenje nastave (Strugar, 2004.c). Iako se o tome segmentu njihova

djelovanja ne govori toliko često kada se spominju Radići ili HSS, neupitno je da je školstvo igralo itekako važnu ulogu u svakom promišljanju o stanju u Hrvatskoj. Ideje koje je samo iznio ili čak ozakonio Stjepan Radić zadržale su se dugo nakon njega (Puževski, 2004.). Međutim, određene su zamisli svoj procvat dočekale tek desetljećima nakon njegove smrti, što pritom govori o njihovoj kvaliteti jer pokazuje da je Radić temeljito analizirao postojeći sustav i predvidio nužne promjene. S tim je zamislama, kako je ranije prikazano, vrlo rano krenuo, da bi im kasnije, nakon konzultacija sa stručnjacima, ocrtao završni izgled.

Neophodno je nastaviti istraživanja o Stjepanu i Antunu Radiću, pa i o djelovanju cjelokupnoga HSS-a, s pedagoške perspektive. Istraživati o njima s takvoga stajališta znači proučavati odnos koji je ostvaren s narodom na krajnje izravnoj razini. Mnogobrojni dostupni materijali svjedoče o njihovoj kompetentnosti za pitanja organiziranoga odgoja i obrazovanja, što ne bi smjelo ostati zanemareno kada se promatra povijest hrvatske pedagogije između dva svjetska rata. S obzirom na razdoblje u kojemu su djelovali, jasno je kako podosta njihovih ideja nije bilo ostvareno, ali svejedno nude zanimljiv uvid u tadašnji školski sustav s političke platforme. Pitanje jačega uključivanja seljaštva u obrazovni sustav postojalo je puno prije Radića, a pojavljivalo se i kasnije, ali mu nikada ranije nije bilo posvećeno toliko pažnje. Uzme li se u obzir kako se radi o najraširenijem sloju društva na hrvatskome prostoru toga doba, nepotrebno je dodatno isticati važnost toga pitanja. Upravo bi zato buduća istraživanja mogla posvetiti svoju pozornost praktičnome segmentu Radićeva pedagoška rada. Drugim riječima, trebala bi analizirati prihvaćanje Radićevih ideja u praksi, temeljeći svoje rezultate na konkretnim primjerima, a u usporedbi s teorijskim postavkama iznesenima u ovome radu.

Literatura

- Boban, B. (2004.). Stjepan Radić o odgoju i naobrazbi. *RADOVI – Zavod za hrvatsku povijest* 34-35-36, 135-156.
- Cipek, T. (1992.). Pojam države i nacije u političkoj misli Stjepana Radića. *Politička misao* XXIX (3), 130-141.
- Demarin, M. (1940.). *Grada za povijest pedagogije Hrvata, Srba i Slovenaca*. Zagreb: Minknerva.
- Gürbüz, R., Çatlioglu, H., Birgin, O. i Toprak, M. (2009.). Students' and their teachers' views of computer-assisted instruction: the case of the probability subject. *Odgojne znanosti*, 11(1), 155-169.
- Koren, S. (2012.). *Politika povijesti u Jugoslaviji (1945-1960): Komunistička partija Jugoslavije, nastava povijesti, historiografija*. Zagreb: Srednja Europa.
- Kujundžić, N. (2004.). Doprinos braće Radić hrvatskoj pedagogiji. U: H. Vrgoč (ur.) *Doprinos braće Radić hrvatskoj pedagogiji i školstvu* (str. 9-16). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.

- Markus, T. (2010.). Nacionalizam i seljačka modernost: ideje Stjepana Radića. *Časopis za suvremenu povijest*, 42(2), 447-464.
- Mrkonjić, A. i Vlahović, J. (2008.). Vrednovanje u školi. *Acta Iadertina* 5, 27-37.
- Mužić, I. (1978.). *Katolička crkva u Kraljevini Jugoslaviji*. Split: Crkva u svijetu.
- Puževski, V. (2004.). Ideje braće Radić u našoj pedagoškoj praksi. U: Vrgoč, H. (ur.) *Doprinos braće Radić hrvatskoj pedagogiji i školstvu* (str. 35-45). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Radić, S. (1995.). *Izabrani politički govori*. Opatija: Menora.
- Strugar, V. (2004.a). Koncept odgojno-obrazovnog sustava u pedagoškim djelima braće Radić. U: Strugar, V. (2004.b). Neki podatci iz životopisa braće Radić. U: H. Vrgoč (ur.) *Doprinos braće Radić hrvatskoj pedagogiji i školstvu* (str. 59-68). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Strugar, V. (2004.c). Bibliografija pedagoških djela braće Radić. U: H. Vrgoč (ur.) *Doprinos braće Radić hrvatskoj pedagogiji i školstvu* (str. 69-72). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Vrgoč, H. (ur.) (2004). *Doprinos braće Radić hrvatskoj pedagogiji i školstvu* (str. 17-33). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Tomašić, I. (1925.). Temelj i zadaća pučke škole u narodnoj prosvjeti – govor ministra prosvjete Stjepana Radića. U: I. Tomašić (ur.) *Hrvatski učitelj 1925-1925* (str. 17-22). Zagreb: Hrvatsko učiteljstvo, 17-22.
- Tot, D. (2010.). Učeničke kompetencije i suvremena nastava. *Odgojne znanosti*, 12(1), 65-78.
- Vrgoč, H. (2004.). Osnove prosvjetnih zamisli i nastojanja braće Radić. U: Vrgoč, H. (ur.) (2004). *Doprinos braće Radić hrvatskoj pedagogiji i školstvu* (str. 47-57). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.

On 90th anniversary of Stjepan Radić's death: some of his contributions to pedagogy and a review of his term of office as minister of education

Abstract

This article analyzes Stjepan Radić's tenure as the Minister of Education in the Kingdom of Yugoslavia. Despite a relatively short tenure (1925.-1926.), some of Radić's actions defined country's long-term policies. The ideas he proposed while Minister of Education, as well as earlier, are based on the needs of contemporary society. However, due to their progressiveness, some of his ideas are applicable in this day and age also. Radić had consulted with then pedagogical experts which resulted in their inclusion in the matters of education on a state level. Croatian regions in Kingdom of Yugoslavia are emphasized due to Radić's specific influence on the peasantry. He tried to incorporate ideas he had seen in Western Europe to the situation in Croatia, especially those regarding education. A conclusion is drawn that Stjepan Radić's ideas affected positively on educational policies in the country, despite the fact that some of them remained unimplemented due to his tenure having expired, but also his premature death.

Keywords: Stjepan Radić, Minister of Education, Kingdom of Yugoslavia, educational policies

